YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL, OKTYABR / VI MAXSUS SON

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

IQTISODIYOT FAKULTETI

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 307 sahifa.
E’lon qilishga 2026-yil 24-oktyabrda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH: YUTUQLAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 9
Yunusov Xudoynazar Beknazarovich

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA MUNOSABATLARI VA INVESTITSION AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 11
Egamberdiyeva Salima Rayimovna

KORXONA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA‘MINLASH VA RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH FOYDA KO‘RSATKICHLARINI 2029-YILGACHA PROGNOZI 20
Xasanov Baxodir Akramovich, Maxmudov Azamat Normuradovich, Atamurodov Saidmurod Yaxyoyevich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA O‘TISH MASALALARI 23
Kurbanov Ziyat Niyazovich

ОРГАНИЗАЦИЯ НАЛОГОВОГО УЧЕТА И ОПТИМИЗАЦИЯ ЗАТРАТ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЛОГИСТИКИ 28
Н. Бердимурат, А. Бердимурат

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI VA BIOLOGIK AKTIVLAR AUDITINI RISKLARGA YO‘NALTIRILGAN HOLDA TASHKIL ETISH 34
Alikulov Abdimo‘min Ismatovich, Ruzieva Elvira Abdulmitovna, Rakhimova Umida Rabbimovna

CHORVACHILIK KORXONALARI VA AGROKLASTERLARDA BIOLOGIK AKTIVLAR HISOBINI BHXS (IAS) 41 “QISHLOQ XO‘JALIGI” STANDARTI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 40
Alikulov A.I., Sayfiyev S. S., Karimov I.Sh.

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL OQIMLARINING IQTISODIY MOHIYATI, ULARNI TASNIFLASH VA BAHOLASHNING ZARURATI 47
Xasanov Baxodir Akramovich, Maxmudov Azamat Normuradovich, Atamurodov Saidmurod Yaxyoyevich

BALIQCHILIK XO‘JALIKLARIDA AYLANMA KAPITALDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI IQTISODIY TAHLIL QILISH VA BARQAROR RIVOJLANISHNI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 50
Fayziyev Oybek Raximovich

CHORVACHILIK BIOLOGIK AKTIVLARI HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TASHKIL ETISH MUAMMOLARI VA ULARNING YECHIMLARI 57
Menglikulov Baxtiyor Yusupovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROSERVISNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 63
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich

QISHLOQ AHOLISI DAROMADLARINI KO‘PAYTIRISHNING INNOVATSION YO‘NALISHLARI 68
Amaniyazov Rinat Bayniyazovich

MINTAQAVIY BOG‘DORCHILIKDA RESURS VA XARAJATLAR TARKIBINI OPTIMALLASHTIRISH (Samarqand viloyati tumanlari misolida) 74
Akbarov Husan O‘zbekxonovich

SANOAT SOHASIDA INVESTITSION RESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI 79
Azimova Hulkar Egamberdiyevna

QISHLOQ XO‘JALIGI ISHLAB CHIQARISHINING TEXNOLOGIK VA BIOLOGIK XUSUSIYATLARI HAMDA ULARNING XARAJATLAR HISOBI VA KALKULYATSIYA METODOLOGIYASIGA TA’SIRI 86
Mardonov Mamed Shavkatovich

BARQAROR IQTISODIY O‘SISHNI TA’MINLASHDA INVESTITSIYALAR HAMDA JOZIBADOR INVESTITSION MUHITNING O‘RNI VA AHAMIYATI 89
Raxmatov Jonibek Ismoil o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

SAMARQAND VILOYATIDA MAISHIY XIZMATLARNI RIVOJANTIRISH ASOSIDA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHGA OID TAVSIYALAR 96
Navruzbek Azimjonovich Rajabov

MAMLAKATIMIZDA AHOLINI KAMBAG‘ALLIK DARAJASINING TAHLILI VA KAMBAG‘ALLIKNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY IMKONIYATLARI 99
Saparov Murod Irgashovich

O‘ZBEKISTONDA SAVDO VA ELEKTRON SAVDO XIZMATLARI TARAQQIYOTINING ILMIY ASOSLARI VA RAQAMLI IQTISODIYOTGA MOS RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI 102
Jurakulov Shoxrux Baxtiyorovich

O‘ZBEKISTONDA CHORVACHILIK TARMOG‘INING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 108
Eshanqulov Sirojiddin Xakimovich

INNOVATSION AGROTEXNIK TADBIRLAR (XOMTOK VA BARG SONINI BOSHQARISH) ASOSIDA MAYIZBOP UZUMCHILIKDA BARQAROR HOSILDORLIKNI TA’MINLASH YO‘LLARI 114
Abdurasulov Otabek Abdurasul o‘g‘li, Mahmudova Fotima Erkin qizi

ASALARICHILIK XO‘JALIKLARIDA AKTIVLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 117
Ishturdiev Hasan Abdugapparovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА ЗАТРАТ БИОЛОГИЧЕСКОВ АКТИВОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ 121
Изатиллаева Комила, Эшмурадов Улугбек Ташмуратович

AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY YO‘NALISHLARI 128
Raximova Umida Rabbimovna, Vahobov Diyor Husan o‘g‘li, Mardonova Parizoda Ziyodullayevna, Djuraqulov Sherali Abdullayevich

O‘ZBEKISTON KIMYO SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVI ASOSLARI 133
Razikov Otabek Rustamovich

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAHIRALARNING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 137
Raximova Umida Rabbimovna, Qodirberganova Tabassum Ro‘zimboy qizi, Xazratqulov Firdavs Firuzovich, Qadamboyev Mirxandbek Xamidjon o‘g‘li

LIMON MEVASINING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARI HAQIDA BA’ZI TUZUKLAR 140
N.Mamatkulov, Ochilova Marg‘uba

KICHIK BIZNESNI EKSPORTGA OLIB CHIQISH: AMALIY STRATEGIYALAR VA HAYOTIY TAJRIBALAR 143
R. T. Qudratov, A. X. Sodiqov

FERMER XO‘JALIKLARIDA SOTISH JARAYONLARI HISOBI VA AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH 147
Ruziyeva Dilafruz Faxridinovna, Abdunazarova Sevinch

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TURISTIK XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR 154
Tleumuratov Baxadir Genjemuratovich

XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA BIZNES-JARAYONLARNI AVTOMATLASHTIRISH VA OPTIMALLASHTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 159
Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich

G‘ALLA YETISHTIRISHDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBI VA MAHSULOT TANNARXINI HISOBLASHNING HOZIRGI HOLATI 165
Sh.X. Yuldashev, S.S. Nematilloyev

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 171
Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich

YASHIL IQTISODIYOT SHAROTIDA OZBEKISTONDA ISHSIZLARGA YANGI ISH ORINLARINI YARATISH 177
Nazarova M.Sh., Berdikulov Ravshan, Nematullaev Ozodbek, Xasanov Rizo

ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА НА ОСНОВЕ ИНВЕСТИЦИЙ, ИННОВАЦИЙ И ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 181
Шадиева Гулнора Мардиевна

KAMBAG‘ALLIK DARAJASINI QISQARISHIGA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASI TA’SIRINI TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 185
Saparov Murod Irgashovich

SUT CHORVACHILIGIDA MAHSULOT TANNARXINI OMILLI VA MARJINAL TAHLIL QILISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 189
Abduganieva Dildora Bobir qizi, Alikulov Abdimo‘min Ismatovich

ASALARICHILIK XO‘JALIKLARIDA TA’MINOT JARAYONI HISOBINING HOZIRGI HOLATI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 195
Ishturdiev Xasan Abdigapparovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI 200
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi

ПИЩЕВЫЕ ОТХОДЫ И СТРАТЕГИИ БОРЬБЫ С НИМИ 214
Казакова Зулайхо Салахиддиновна, Хотамова Юлдуз Юнусжоновна, Авалбаева Самира Кахрамон кизи, Ахророва Малохат Аброр кизи

AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR BO‘YICHA ICHKI NAZORAT VA AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH 221
Raximova Umida Rabbimovna, Jumaniyazova Munisa Jamoliddin qizi, Xoliqberdiyev Firdavs Ilhamovich, Nafasov Og‘abek Bobirjon o‘g‘li

KORXONALARDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALARI TANNARXINI IAS 2 STANDARTI BO‘YICHA SHAKLLANTIRISH VA UNING AUDITORLIK TAHLILI 225
To‘xtayev Zafar Mamatqulovich, Omonov Sindorbek G‘ayrat o‘g‘li, Abdusalomov Jasurbek Abdukarim o‘g‘li

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA ASOSIY VOSITALARNI TAN OLISH, ULARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA BAHOLASH VA AMORTIZATSIYA USULLARI: XALQARO VA O‘ZBEKISTON YONDASHUVLARINING QIYOSIY TAHLILI 229
Azzamova Dinora Xolmumin qizi

O‘ZBEKISTONDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLARGA UYG‘UNLASHTIRISH SHAROITIDA XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 232
X. Axmedov, S. Karimov, M. Raxmonova, G. B. Narziyeva

СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ БИЗНЕСА 237
Р. С. Макашева, А. Бердимурат, Азизова София, Акимова Милан

ИНВЕСТИЦИИ, ИННОВАЦИИ И РЕБРЕНДИНГ КАК ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА 242
Шадиева Гулнора Мардиевна

SAMARQAND VILOYATI MEVA-SABZAVOTCHILIK TARMOG‘IDA KLASTER TIZIMINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISH YO‘LLARI 246
Roziyeva Gulhayo Choriyevna

PAXTA YETISHTIRISHDA INNOVATSION AGROTEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY MOHIYATI 254
Z.N.Ishniyazov

O‘ZBEKISTON QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA XARAJATLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 257
G. B. Narziyeva, Baxriddinov Samandar, Jumayev Azamat

O‘ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A’ZO BO‘LISHI VA MILLIY IQTISODIY ISLOHOTLAR: IMKONIYATLAR, XATARLAR VA STRATEGIK MOSLASHUV 262
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Yaxshiliqov Jo‘raqul Rahmiddin o‘g‘li, Napasov Aslonbek Asqar o‘g‘li

QISHLOQ XO‘JALIGIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA BARQAROR RIVOJLANISHGA TA’SIRI 267
Ruziyeva Dilafruz Faxridinovna, Tursunov Samad Dilshod o‘g‘li, Tog‘aymurodov Sorbon Suhrob o‘g‘li, Eshqulov Murodjon O‘tamurod o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

FAOL TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMINING ASOSLARI 274
Baxtiyorov Mexro‘zxon Baxtiyorovich, Salamov Ibroxim

УЧЕТ И ОПТИМИЗАЦИЯ ТРАНСПОРТНЫХ ЗАТРАТ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЛОГИСТИКИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ 279
Бердимурат Н., Сапарбай А., Қырықбай Қ.

СИСТЕМА НАЛОГОВ И СБОРОВ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ И ВЕКТОР РАЗВИТИЯ 286
Бахтиярова Севинчой Абдиязовна, Султонбоева Севинчой Азизбековна

AKVAKULTURA: TABIIY-IQLIM SHAROITLAR, BALIQ YETISHTIRISH USULLARI VA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI 289
Urdushev Xamrakul, Rabbimova Parvina Askar qizi

БИОЛОГИЧЕСКИЕ АКТИВЫ КАК СПЕЦИФИЧЕСКИЙ ОБЪЕКТ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА 293
Кураленко Алина, Эшмурадов У.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В МАЛОМ И СРЕДНЕМ БИЗНЕСЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 298
Туякбаева Жазира, Таженова Хурлиман, Ш. Юлдашев

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA JAVOBGARLIK MARKAZLARI SEGMENTAR HISOBOTLARINING XUSUSIYATLARI 301
Alikulov G‘olib Abdimuminovich

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA JAVOBGARLIK MARKAZLARI SEGMENTAR HISOBOTLARINING XUSUSIYATLARI

Alikulov G‘olib Abdimuminovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tadqiqotchisi.
E-mail: golib284@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada qishloq xo‘jaligi korxonalari javobgarlik markazlarining turlari, ular tayyorlaydigan segmentar hisobotlari shakllari, ko‘rsatkichlar va elementlari atroflicha tahlil qilinib, ularda sengmentar hisobotlarni tayyorlash xususiyatlari hamda javobgarlik markazlari faoliyatini nazorat qilishdagi ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: boshqaruv hisobi, xarajatlar, daromadlar, moliyaviy natija, foyda, iqtisodiy samaradorlik, javobgarlik markazlari, segmentar hisobot, hisobot elementlari.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the types of responsibility centers within agricultural enterprises, the forms of segmental reports they prepare, and the associated indicators and elements; it further explores the specific characteristics of preparing such segmental reports and their significance in monitoring the activities of these responsibility centers.

Key words: management accounting, costs, revenues, financial result, profit, economic efficiency, responsibility centers, segmental reporting, reporting elements.

Аннотация: В данной статье представлен подробный анализ типов центров ответственности сельскохозяйственных предприятий, форм, показателей и элементов составляемых ими сегментных отчетов, а также раскрыты особенности составления сегментных отчетов и их значение для контроля деятельности центров ответственности.

Ключевые слова: управленческий учет, затраты, доходы, финансовые результаты, прибыль, экономическая эффективность, центры ответственности, сегментная отчетность, элементы отчетности.

KIRISH

Mamlakatimiz qishloq xo‘jaligini tubdan isloh qilinishi, bozor mexanizmlarini keng joriy qiliinishi, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtiruvchi, qayta ishlovchi va sotuvchi sub’ektlar o‘rtasidagi munosabatlarning huquqiy asosini mustahkamlanishi, resurstejamkor va ilg‘or texnologiyalarni qo‘llanilishi, xo‘jalik yuritishning ilg‘or shakllarni joriy etilishi o‘z samarasini bermoqda. Jumladan, 2024-yilda 462,8 mlrd. so‘mlik, 2025 yilda 538,9 mlrd. so‘mlik qishloq xo‘jaligi mahsuloti yetishtirilib, 2025 yilda 2024 yilga nisbatan joriy baholarda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari yetishtirish 16,4 foizga oshgan[1].

Qishloq xo‘jaligida shu bilan birga, qishloq xo‘jaligi korxonalari faoliyatini samarali tashkil etish, mavjud resurslardan oqilona foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish hamda moliyaviy natijalarni yaxshilash uchun xizmat qiladigan boshqaruv hisobi tizimini takomillashtirishni talab etmoqda. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligida ishlab chiqarish jarayonlarining mavsumiyligi, tabiiy-iqlim sharoitlariga bog‘liqligi, yer, suv, mehnat va moddiy resurslardan foydalanish xususiyatlari boshqaruv qarorlarini qabul qilishda aniq va ishonchli axborotga bo‘lgan ehtiyojni oshiradi. Bu esa korxonalarda xarajatlar, daromadlar va moliyaviy natijalarni alohida faoliyat yo‘nalishlari hamda tarkibiy bo‘linmalar kesimida hisobga olishning samarali mexanizmlarini joriy etishni taqozo etadi.

Qishloq xo‘jaligi korxonalarida javobgarlik markazlarini to‘g‘ri tashkil etish va segmentar hisobotlarni takomillashtirish boshqaruvning shaffofligini oshirish, xarajatlar ustidan nazoratni kuchaytirish, ichki imkoniyatlarni aniqlash va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, segmentar hisobotlarda aks ettiriladigan ko‘rsatkichlarni aniq belgilash, xarajatlar va daromadlarni tegishli javobgarlik markazlariga to‘g‘ri taqsimlash hamda hisobot ma’lumotlaridan boshqaruv qarorlarini qabul qilishda foydalanish masalalari ilmiy va amaliy jihatdan tadqiq etilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

1 https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/agriculture-2

MAVZUGA DOIR ADABIYOTLAR TAHLILI

Xalqaro moliyaviy hisobot amaliyotida segmentlar haqidagi axborot tashqi foydalanuvchilarga ham taqdim etiladi. IFRS Foundation izohiga ko‘ra, IFRS 8 «Faoliyat segmentlari» standarti turli faoliyat turlari va iqtisodiy muhitlarning moliyaviy ta’sirini baholashga yordam beruvchi axborotni ochib berishga qaratilgan. Standartning qo‘llanish doirasi ommaviy bozorda muomaladagi qarz yoki ulushli qimmatli qog‘ozlarga ega subyektlar bilan bog‘liq talablarni o‘z ichiga oladi. Shu bois ichki boshqaruv uchun segmentar hisobot tuzish zaruratini barcha korxonalarga IFRS 8 majburiy tatbiq etiladi, degan xulosa bilan tenglashtirish mumkin emas.[2]

Mazkur farq tadqiqotning tushunchaviy chegarasini belgilaydi. Ichki segmentar hisobotda korxona rahbariyatining resurslarni boshqarish ehtiyoji birlamchi ahamiyatga ega. Tashqi segment axborotida esa belgilangan standart doirasida moliyaviy hisobot foydalanuvchisiga faoliyat tarkibini ochib berish vazifasi ustuvor bo‘ladi.

Tadqiqotda axborotni tayyorlovchilar bilan undan foydalanuvchilarning baholari to‘liq bir xil emasligi ko‘rsatiladi. Bu holat boshqaruvga moslashuvchanlik bilan qiyoslanuvchanlik o‘rtasidagi munosabatni segmentar hisobotning muhim nazariy masalasi sifatida qarashga asos bo‘ladi.[3]

IASBning IFRS 8 qo‘llanilishiga doir tahlilida ham investorlarning baholari turlicha ekani qayd etilgan. Ayrim foydalanuvchilar rahbariyat faoliyatni qanday ko‘rishini aks ettiruvchi ma’lumotni foydali deb baholagan bo‘lsa, boshqalari faoliyatlarni birlashtirish ayrim natijalarni yetarlicha ochib bermasligidan xavotir bildirgan. Ushbu tahlil segmentlarga ajratishning iqtisodiy mazmuni bilan axborotni taqdim etish usuli o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatadi. Bunday mulohazalar har qanday korxonada axborot yashirilayotganini isbotlamaydi; ular segmentlar tarkibini tushuntirishning nazariy ahamiyatini ifodalaydi.[4]

Javobgarlik markazlariga asoslangan yondashuv segmentar hisobotning tashkiliy tomonini yoritadi. D.Tamulevičienė boshqaruvni markazlashtirmaslik sharoitida xarajat, daromad, foyda va investitsiya markazlarini ajratish hamda ularning natijalarini korxona maqsadlari bilan bog‘lash masalalarini tadqiq etgan. Muallif ichki hisobotni mas’uliyat taqsimoti va faoliyatni baholash bilan birgalikda ko‘rib chiqadi. Ushbu yondashuvning mazkur tadqiqot uchun ahamiyati shundaki, segment bo‘yicha hisoblangan natija uni shakllantirishga ta’sir qiluvchi boshqaruv vakolatlari bilan birga talqin etilishi kerak.[5]

Mahalliy tadqiqotlarda ham segment axboroti korxonaning ichki faoliyatini baholash bilan bog‘lanadi. R.B. Hasanova paxta-to‘qimachilik klasterlarida segmentar hisob va hisobotni tashkil etish masalalarini o‘rganib, ichki xo‘jalik hisobi turlarining o‘zaro aloqasi hamda texnik-iqtisodiy ko‘rsatkichlardan foydalanishga e’tibor qaratgan. Mazkur tadqiqot segment natijasini pul ko‘rsatkichlari bilan cheklamasdan, ishlab chiqarish sharoiti bilan bog‘liq holda tahlil qilish zaruratini ko‘rsatadi. Biroq klasterga xos tashkiliy munosabatlarni har bir qishloq xo‘jaligi korxonasiga o‘zgarishsiz tatbiq etish mumkin emas; bu korxonaning haqiqiy faoliyat tarkibi bilan asoslanishi lozim.[6]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy-normativ tahlil qilish asosida qishloq xo‘jaligi korxonalarida javobgarlik markazlari segmentar hisobotlari mohiyati, xususiyatlari, olib borilgan tadqiqotlar asosida mualliflarning takliflari ko‘rib chiqildi. Buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari, buxgalteriya hisobining milliy standartlari va buxgalteriya hisobiga tegishli bo‘lgan amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar asosida sengmentar hisobotning shakllari qiyosiy tahlil asosida tahlildan o‘tkazildi. Natijada qishloq xo‘jaligi korxonalarida sengmentar hisobotlar tayyorlash va taqdim etishning xususiyatlari ilmiy jihatdan asoslangan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Segmentar hisobot — bu muayyan korxonaning ichki qismlari yoki ularning yig‘indisi bo‘lgan segmentlar bo‘yicha tayyorlanadigan va ichki hamda tashqi foydalanuvchilar manfaatlarini qondirishga yo‘naltirilgan moliyaviy va boshqa xususiyatdagi ma’lumotlar majmuasidan iborat hujjatdir.

2 IFRS Foundation. IFRS 8 Operating Segments: About the Standard. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-8-operating-segments/.

3 Crawford L., Extance H., Helliar C., Power D. Operating Segments: The Usefulness of IFRS 8. — Edinburgh: ICAS, 2012. — P. 46–50. URL: https://icas-com.uksouth01.umbraco.io/media/0nip13ac/operating-segments-the-usefulness-of-ifrs-8-icas-20120430.pdf.

4 IASB. Post-implementation Review: IFRS 8 Operating Segments. Report and Feedback Statement. — July 2013. — P. 5–6. URL: https://www.ifrs.org/-/media/project/pir-ifrs-8/educational-material/pir-ifrs-8-operating-segments-feedback-statement.pdf.

5 Tamulevičienė D. Responsibility centres in the system of controlling // Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika. — 2014. — Vol. 15. — P. 126–140. DOI: https://doi.org/10.15388/batp.2014.15.11.

6 Hasanova R.B. Paxta-to‘qimachilik klasterlarida boshqaruv segmentar hisobi va hisoboti samaradorligini aniqlashning uslubiy jihatlari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. — 2020. — № 5. URL: https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/11776.

Segmentar hisobotning moliyaviy hisobot tizimida ham o‘z o‘rni bo‘lib, buni 1-jadvalda ko‘ramiz.

1.jadval. Segmentar hisobotning moliyaviy hisobot tizimidagi o‘rni*

Ko‘rsatkich	Umumlashtirilgan moliyaviy hisobot	Segmentar hisobot
Tarkibi	Balans, Moliyaviy natijalar, Pul oqimlari, O‘z kapitali o‘zgarishlari	Faoliyat segmentlari, Geografik segmentlar, Yirik mijozlar, Javobgarlik markazlari, Mahsulot turlari
Maqsadi	Korxonaning umumiy moliyaviy holati va natijasini aks ettirish	Ichki qismlar bo‘yicha batafsil ko‘rsatkichlarni taqdim etish
Asosiy foydalanuvchilar	Tashqi: investorlar, kreditorlar, davlat idoralari, auditorlar	Ichki: rahbariyat, bo‘lim boshliqlari, ichki auditorlar, mulkdorlar kengashi
Me’yoriy asos	BHMS, IAS 1, IFRS ko‘rsatmalari	8-sonli MHXS (IFRS 8)
Oshkor etish	Majburiy, to‘liq (public reporting)	Majburiy (10% qat’iy chegaraga mos segmentlar uchun)
Tayyorlash davri	Yillik, chorakli	Yillik, oylik (ichki maqsadda)

**Muallif ishlanmasi*

Qishloq xo‘jaligi korxonalari buxgalteriya hisobida javobgarlik markazlari va segmentar hisobotlar boshqaruv hisobining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Javobgarlik markazlari korxona faoliyatining muayyan natijalari uchun mas’ul bo‘lgan tarkibiy bo‘linmalar, ishlab chiqarish uchastkalari yoki boshqaruv sub’ektlarini ifodalasa, segmentar hisobotlar ularning faoliyati to‘g‘risidagi moliyaviy va nomoliyaviy axborotlarni tizimlashtirish, umumlashtirish hamda rahbariyatga taqdim etish imkonini beradi. Ushbu hisobotlar orqali xarajatlar va daromadlarning shakllanishi, belgilangan rejalarning bajarilishi, resurslardan foydalanish samaradorligi va alohida bo‘linmalar faoliyati natijalarini baholash mumkin.

Qishloq xo‘jaligi korxonalarida javobgarlik markazlari segmentar hisobotlarini shakllantirish o‘ziga xos xususiyatlarga ega. “Javobgarlik markazlari - boshqaruv hisobi tizimida muhim ob’ekt hisoblanib, boshqaruv xodimlari faoliyatini tashkil etishga yo‘naltirilgan yangi psixologik talqindir. Uning asosiy maqsadi nazoratdan ko‘ra ko‘proq o‘zini boshqarishda boshqaruv xodimlariga yordam berishdir”[7].

Qishloq xo‘jalik korxonalarida boshqaruvni tashkil etishda javobgarlik markazlariga bo‘linishi quyidagi talablarga javob berishi kerak:

− javobgarlik markazlari korxonaning tashkiliy tuzilmasiga mos kelib, ishlab chiqarishi bilan bog‘langan bo‘lishi;

− har bir javobgarlik markazi uchun ichki (segmentar) hisobot shakllarini o‘rnatilishi;

− javobgarlik markazlari boshqaruvchilari markaz faoliyati tahlilini o‘tkazishda va kelgusi davrga rejalar tuzishda ishtirok etishlari lozim;

− har bir javobgarlik markazlari faoliyat hajmini aniqlash mumkin bo‘lishligi.

Shuningdek, qishloq xo‘jaligi korxonalarini tashkiliy tuzilmasi doirasida boshqarishni tashkil etishning bir qancha shakllari bo‘lib. bunda asosan chiziqli-funksional shakli qo‘llaniladi. Bunda, javobgarlik markazlari mahsulot ishlab chiqarish bo‘yicha asosiy faoliyat bilan shug‘ullanadigan bo‘linmalar bo‘lib, ixtisoslashgan funksional bo‘linmalar esa (marketing bo‘limi, reja-moliya bo‘limlari, kadrlar bo‘limi) asosiy faoliyat bilan shug‘ullanadigan bo‘linmalarga xizmat qiladi.

Qishloq xo‘jaligi korxonalarida javobgarlik markazlari turi, vazifalari va moliyaviy ko‘rsatkichlarini nazorati bilan bir-biridan farq qiladi (2-javdval).

7 Zamonaviy boshqaruv hisobi. Darslik/B.A.Xasanov, K.T.Nurmanov, R.B.Xasanova,-T.: “LESSON PRESS” MChJ nashriyoti, 2021. B.265 (413b).

2-jadval. Qishloq xo‘jaligi korxonalarining javobgarlik markazlari turi, vazifalari va moliyaviy ko‘rsatkichlar nazorati*.

Javobgarlik markazining nomi, turi	Amalga oshiradigan vazifalari	Moliyaviy ko‘rsatchiklar nazorati
Qishloq xo‘jalik korxonasi	Korxona mulkiga egalik qiluvchi, moliyaviy-xo‘jalik faoliyatini muvofiqlashti-rish va boshqarish.	Moliyaviy hisobot ma’lumotlari asosida korxonaning moliyaviy faoliyatini nazorat qilish, javobgarlik markazlari segmentar hisobotlari bo‘yicha alohida tahlil va nazoratni amalga oshirish.
Ta’minot bo‘linmasi	Korxona va uning ishlab chiqarish bo‘linmalarini (javobgarlik markazlarini) sotib olinadigan tovar-moddiy qiymatliklar bilan ta’minlash	Ta’minot jarayonida sotib olingan tovar-moddiy qiymatliklarni baholash tartibini, debitorlik va kreditorlik qarzlari miqdori, o‘z mahsuloti va uchinchi shaxslardan sotib olingan mahsulotlarni sotish, yil davomida narxlar dinamikasi va mahsulotlarni sotishning vaqt tarkibi bo‘yicha nazoratni olib borish.
Mahsulot ishlab chiqarish bo‘limi	Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari va ularni qayta ishlash mahsulotlari-ni ishlab chiqarish.	Korxonada yetishtirilgan va qayta ishlangan mahsulotlari ishlab chiqarish xarajatlari va tannarxini aniqlash, kamatirish bo‘yicha nazorat olib borish.
Agroservis-xizmat ko‘rsatish bo‘limi	Qishloq xo‘jaligi mashinalariga texnik xizmat ko‘rsatish va boshqa qishloq xo‘jaligi xizmatlarini amalga oshirish	Ta’mirlashni turlari bo‘yicha va har bir ta’mir ob’ekti bo‘yicha xarajatlarni nazorat qilish, xizmat tannarxini pasaytirish bo‘yicha nazorat olib borish.
Konsalting bo‘limi	Bo‘limlar uchun konsalting xizmatlarini ko‘rsatish.	Xarajatlarning nazorat qilish, chetlanishlarni aniqlash.
Mahsulot-larni sotish (marketing) bo‘limi	Tayyor mahsulotlarni sotish, sotish kanallari va bozor-larini aniqlash, marketing ishlarini olib borish	Sotilgan tayyor mahsulotlarga o‘rnatilgan sotish bahosi, olingan daromad, moliyaviy natijani nazorat qilish

**Muallif ishlanmasi*

2-jadvalda aks ettirilgan javobgarlik markazlari turi, vazifalari va moliyaviy ko‘rsatkichlarini nazorati bo‘yicha bir-biridan farq qilishi, javobgarlik markazlar bo‘yicha tayyorlanadigan segmentar hisobotlarning shakli, ko‘rsatkichlari va elementlariga bo‘yicha farqlanishiga olib keladi.

Mahsulot ishlab chiqarish bo‘limidagi javobgarlik markazi bo‘yicha tuziladigan segmentar hisobotlar har bir turdagi mahsulotlarni ishlab chiqarish bo‘yicha tayyorlanib, bunda xarajatlar xarajat moddalari bo‘yicha va olingan daromad bo‘yicha aks ettirilib, qilingan xarajatlar va olingan mahsulotlarni natural o‘lchov birligidagi ko‘rsatkichi ham o‘z aksini topadi. Tayyorlangan segmentar hisobot ma’lumotlari asosida har bir turdagi ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxi aniqlanadi.

Demak, ushbu segmentar hisobot asosida ma’lumotlari tahlili asosida xarajatlar va mahsulot tannarxi nazorat qilinadi va tegishli boshqaruv qarorlari qabul qilinadi.

Qishloq xo‘jaligi korxonalaridagi mahsulotlarni sotish yoki boshqa javobgarlik markazlarining segmentar hisobotlarida esa, xarajatlar va daromadlar bilan birga moliyaviy natija - foyda yoki zaralar ham o‘z aksini topadi.

Shuning uchun, ayrim javobgarlik markazlari bo‘yicha tayyorlanadigan segmentar hisobotlarda xarajatlar, ayrimlarida daromadlar, ayrimlarida moliyaviy natija-foyda yoki zarar asosiy aniqlovchi elementlardan hisoblanadi. Qishloq xo‘jaligi korxonalaridagi javobgarlik markazlari segmentar hisobotlari sub’ekt tomonidan belgilangan shaklda bo‘lib, buni albatta sub’ekt buxgalteriya hisobining halqaro va milliy standartlariga mos keladigan shaklda bo‘lishini ta’minlaydi.

XULOSA

Qishloq xo‘jaligi korxonalarining javobgarlik markazlarining turlari bo‘yicha tayyorlanadigan segmentar hisobotlarning xususiyatlari shundan iboratki, ular asosida xarajatlar, ishlab chiqarilgan mahsulot miqdori, mahsulot tannarxi, sotilgan mahsulot miqdori, olingan daromad, sotish bahosi, foyda yoki zararlar kabi elemenlar bo‘lib, tayyorlangan hisobotlar bo‘yicha javobgarlik markazlarida xarajat, mahsulot miqdori, tannarx, sotilgan mahsulot miqdori, sotishdan olingan daromad, foyda yoki zaralar tahlil qilinib, javobgarlik markazlari faoliyati nazorat qilinadi hamda tegishli boshqaruv qarorlari qabul qilinadi.

Ushbu boshqaruv qarorlari asosida qishloq xo‘jaligi korxonalarining barcha ishlab chiqarish bo‘linmalari uzviy va bir-biriga bog‘liq holda boshqarish imkoni yaratilib, ishlab chiqarish samaradorligini oshishiga va barqaror rivojlanishni ta’minlaydi.

Adabiyotlar ro'yxat:
1. IFRS 8 Operating Segments. Report and Feedback Statement. — July 2013. — P. 5–6.
2. Buxgalteriya hisobi 1-qism: Darslik / A.A. Karimov, J.E. Kurbanbaev, S.A. Jumanazarov; – T.: "Iqtisod-Moliya", 2020. 401b.
3. Crawford L., Extance H., Helliar C., Power D. Operating Segments: The Usefulness of IFRS 8. — Edinburgh: ICAS, 2012. — P. 46–50.
4. Zamonaviy boshqaruv hisobi. Darslik/B.A.Xasanov, K.T.Nurmanov, R.B.Xasanova,-T.: "LESSON PRESS" MChJ nashriyoti, 2021. B.265 (413b).
5. Tamulevičienė D. Responsibility centres in the system of controlling // Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika. — 2014. — Vol. 15. — P. 126–140. DOI: https://doi.org/10.15388/batp.2014.15.11.
6. Отчетность: бухгалтерская и налоговая (9-е изд., перераб. и доп.)/ Г.Ю. Касьянова. - М.: АБАК, 2019. – 512 б.
7. Xasanov B.A., G'aniev Z.U., Muxammedova D.A.. Boshqaruv hisobi. –T.: «Iqtisod-Moliya». 2018. – 280 b.
8. Hasanova R.B. Paxta-to'qimachilik klasterlarida boshqaruv segmentar hisobi va hisoboti samaradorligini aniqlashning uslubiy jihatlari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. — 2020. — №
9. https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/agriculture-2
10. https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/11776.
11. https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-8-operating-segments/.
12. https://icas-com.uksouth01umbraco.io/media/0nip13ac/operating-segments-the-usefulness-of-ifrs-8-icas-20120430.pdf.
13. https://www.ifrs.org/-/media/project/pir-ifrs-8/educational-material/pir-ifrs-8-operating-segments-feedback-statement.pdf..

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. VI maxsus son

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
"INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI" MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
2026-yil 25-26-sentabr

